

și de lungă — a unui centurion primipilar din legiunea a XII-a *Fulminata*, C. Velius Rufus, părtaş la mai multe operații militare sub Vespasian și Titus, iar mai târziu la războaiele dacice și marcomanice ale lui Domitian. Comentariul care însoțește acest din urmă text — informat și dens — se recomandă de la sine specialiștilor români ai Daciei în antichitate.

D. M. Pippidi

ARISTOXENOS D. SKIADAS, *Homer im griechischen Epigramm*, Athen, 1965, 208 p.

Lucrarea reprezintă, cu puține modificări ulterioare, disertația autorului susținută în 1962 la Facultatea de filozofie din Kiel, publicată în colecția Centrului de studii clasice al Societății umanistice grecești, colecție editată de prof. K. J. Vourveris, și S. G. Kap-somenos.

Autorul își propune ca, prin adunarea și clasarea materialului epigramatic atât de heterogen, să ofere o sinteză a felului cum apare Homer (omul și opera) în epigrama greacă. La baza lucrării se află, desigur, epigramele din *Anthologia Palatina* (ediția lui H. Beckby), însă au fost luate în considerație și inscripțiile în versuri legate de tema respectivă (*Griechische Versinschriften* și *Griechische Grabgedichte*, ed. W. Peek). Au fost luate în considerație, de asemenea, epigramele provenind din Viețile homerice, ele formând punctul de plecare pentru multe afirmații despre Homer.

Lucrarea este precedată de o introducere (p. 1—5) și de un capitol (p. 7—17) privind cîteva epigrame și problemele legate de transmiterea lor (AP 7,3, așa-numitul epitaf homeric; 53; AP9, 448; AP14, 65, 66 și 102)¹. Capitolele de bază cuprind: II. Viața lui Homer (patria, părinții, întrecerile poetice, legende legate de moartea lui), p. 18—62; III. Poetul Homer (A. Aprecieri despre Homer: poetul divin, Homer și muzele, poetul epic, poetul $\alpha\alpha\tau' \epsilon\lambda\omicron\chi\eta\nu$; B. Homer în comparație: cu zeli, cu Orfeu, cu diverși poeți greci — Arhiloh, Stesihoros, Antimahos, Euripides, Nikandros, Kyros, Sappho, Anyte, Erinna —, cu diverse alte personaje), p. 63—141; IV. Poezia homerică (aprecieri despre ea, epigrame despre eroi și orașe, citate homerice), p. 142—175. În cadrul acestei părți un capitol mai întins este închinat epigramatistului tirziu Palladas (400 e.n.), iar cel final tratează despre preocuparea de poeziile homerice: Peisistratos (AP11, 442) și Kometas (AP15, 36 — 38). Pornind de la textul epigramelor citate, autorul discută problema ediției pisistratizilor așa cum apare ea în tradiția antică.

Indici prețioși completează lucrarea, permițind o consultare comodă și eficace a ei: indice de epigrame și inscripții, de *Vitae* homerice, și alte probleme biografice, de locuri citate, precum și de cuvinte care implică o discuție mai amănunțită în cursul lucrării, și de autori. Foarte binevenită este bogata bibliografie de la finele volumului (p. 193 — 199), oferind celor interesați posibilitatea de informare și de adîncire a problemei. Un rezumat în grecește încheie volumul (p. 201 — 208).

¹ Asupra tradiției manuscrise a epigramelor vezi acum R. Aubreton în REA, LXX, 1968, p. 32—82.

Meritul fundamental al lucrării este acela de a fi adunat și sistematizat toate datele, aluziile și referințele la Homer dispersate în noianul de epigrame grecești ajunse pînă la noi, extinse pe o perioadă de 1200 de ani. Desigur, dificultățile prezentate de epigrama greacă în general nu au permis o grupare cronologică mai strînsă a datelor despre Homer, deși autorul a făcut serioase eforturi în sensul clarificării unor probleme mai spinoase de cronologie. Clasarea materialului pe probleme, așa cum am arătat mai sus, fără a duce la date sau interpretări noi în legătură cu viața sau opera Poetului, reușește să creeze imaginea permanenței prezenței lui Homer în cultura greacă de la începuturi și pînă la sfîrșitul ei. Aceasta constituie încă unul din meritele lucrării.

Utilitatea unei asemenea lucrări pentru cercetătorul istoriei literare grecești nu mai trebuie subliniată. Uimește însă faptul că lucrarea, foarte clară și sistematică pe parcurs, este lipsită de un capitol de concluzii, a cărui necesitate se impune în vederea recompunerii unui tablou de ansamblu. La capătul unei munci anevoioase de alegere, clasare și sistematizare a unui atît de bogat și variat material, un capitol de concluzii ar fi însemnat o încununare a cărei lipsă n-o suplinește rezumatul grecesc și pe care nu putem decît s-o regretăm.

Elisabeta Poghire

PETER WALCOT, *Hesiod and the Near East*, University of Wales Press, Cardiff, 1966, XIII + 130 p. + 24 p. index.

Acest volum, care prin problemele expuse de autor depășește enunțul titlului, reprezintă rodul unor studii asidue și îndelungate asupra multiplerelor și complexelor interferențe între Orientul Apropiat și Grecia antică.

Studierea interferențelor pe plan cultural între diferite regiuni ale lumii este dificilă și plîdită de primejdia unor concluzii pripite sau de cea a urmăririi unor piste false. Există nelindoielnic, și puncte sigure de reper. Așa, de pildă, faimoasa poartă cu lei care străjuiește pînă astăzi încă incinta cetății Micene a fost regăsită în lumea hitiților. Cînd însă este vorba despre stabilirea unor corespondențe pe plan mitologic și legendar, lucrurile devin cu atît mai complicate, cu cît numărul variantelor este mai mare.

Descifrarea textelor literare aflate pe tăblițele de lut din marile „biblioteci” ale mileniului al II-lea î.e.n. (îndeosebi Hattuș și Ras-Șamra) a contribuit la înviorarea interesului pentru studierea fondului comun al producțiilor literare epice și lirice din Orientul Apropiat, Egipt și Grecia. Așa cum remarcă P. Walcot în *Introducere* (XI), acest val de interes a provocat apariția unei serii de lucrări cu substrat comparativ, care, în majoritatea lor, se ocupă de poemele hesiodice. Exagerările în direcții diametral opuse n-au lipsit în controversele științifice din acest sector de cercetări. La începutul secolului al XX-lea, în domeniul literaturii comparate vechi s-au făcut greșeli datorită tocmai acestor tendințe extremiste: una, panorientalistă, lămurea constituirea genurilor literare în Grecia și tematica celor mai vechi cîntece epice numai prin prisma influențelor orientale (un reprezentant de seamă al acestei direcții este P. Jensen, autorul unor binecunoscute lucrări despre Ghilgameș, dintre care cităm *Das Gilgamesch Epos in der Weltliteratur* (1906) și *Gilgamesch Epos, Judaische Nationalsagen, Ilias und Ody-*